

Meridiane

SCRISORI DIN AMBELE GERMANII

REÎNTÎLNIRE CU BRECHT

(PRIMA SCRISOARE)

M-am reîntors în patrie după aproape patru decenii. Mai exact, după treizeci și șapte de ani. Alungat de la Weimar sau poate de la Heidelberg și fugărit pe paralele și meridiane. De la Dakar la Santiago, în Chille. Din Țara de Foc, în Groenlanda.

Tragedia lui ianuarie 1933 n-a însemnat numai milioane de gazați. A însemnat și nașterea unei imense categorii de globtroteri.

Azi sint iar în patrie. Și am regăsit-o, palpitantă. Test de experiență... Două în loc de una.

Numai un german — și încă unul care a lipsit atîta din țară — poate constata ușor cîtă dreptate au oamenii politici cînd vorbesc de „realitatea a două state germane“. Eu rătăcesc dintr-unul în altul. Nu caut nimic, în sensul unor frămîntări oneghiene. Mîe totul clar. Și nu de curînd. Nici cele patru decenii n-au fost ani de căutări. Eu am găsit de mult adevărul și bucuria. Le-am găsit în lupta pentru om și viață.

Cei 37 de ani de rătăcire mi-au lăsat totuși un soi de neastîmpăr. Am rămas un neașezat. Pentru că sint reporter.

Patria mea tăiată în două, cu cele șaptezeci de milioane de oameni ai ei, este un imens laborator de observație umană. Cîte bucurii, cîte dureri, cîte nedumeriri. Bucurii pentru schimbarea de necrezut a unor. Într-o jumătate a patriei, ochii oamenilor s-au limpezit. Întîlnești ochi de oameni care privesc la alți oameni, ca la

oameni. Pe frunțile senine ale tinerilor, văd lunecînd șuvițe aurii, nu pentru a ascunde conștiințe întunecate. Ei iubesc și cîntă ca oamenii. Respectă și visează.

Aici l-am regăsit pe Brecht, fericit de victorie. Victoria omului, vorbind în limbajul său, a *omului om*.

L-am regăsit pe Brecht și dincolo, în cealaltă jumătate a patriei mele. Lup-tînd încă pentru victorie. Ca atunci cînd era viu.

Brecht era lingă mine într-o dimineată ploioasă, la Bonn, pe strada pe care a călcat, odată, Beethoven tînăr și îngîndurat. Dintr-o casă de negustori avuți a ieșit, pe neașteptate, un om solemn. A privit în juru-i cu aerul unui urmărit, care știe să-și ascundă spaima. Un ministru. S-a azvîrlit în limuzina neagră, ca și pălăria și conștiința lui. Vezi — mi-a șoptit Brecht — ăsta este nazistul din primele tablouri din *Teroarea și mizeria celui de-al III-lea Reich*. Acela puțin cretin, dar care promitea, după felul cum își purta pistolul la șold, cînd dădea asalt frumoasei.

Apoi, în plină iarnă, m-am aflat în incîntătoarea Turingie. Străbăteam, copleșit de emoție, drumul îngust pe care pășea odinioară Goethe. Și cînd mi-am ridicat privirea, am dat de cuvintele lui: „Jedem das Seine“, forjate în fierul unei porți. Dincolo de ea, un maldăr de pîr de femei și copii. Pe un zid o placă: aici a fost asasinat Thälmann.

Lîngă mine murmură ceva Brecht. Nu-l mai auzeam. Vîntul sufla nă-

prasnici. În Turingia, Minus 12 grade. Mi s-au părut mai chinuitoare ca cele minus 40 de grade din Cordilieri. Și vîntul se strecura brutal printre grupuri de oameni purtînd coroane de flori veșnice, și fura cuvinte din toate limbile pămîntului. Acolo, la Buchenwald, nu-l mai auzeam pe Brecht. Îl ghiceam doar, și cînd am trecut din nou prin Weimar, m-am oprit în fața statuii marilor prieteni. Buzele, în gheața bronzului, erau parcă aburite și murmurau cîntări despre om.

Lor și lui Satin le-am cerut iertare pentru specia mea.

Seara, l-am reîntîlnit pe Brecht, aievea. La Jena. Aproape de Planetariu. Nu departe de mirajul stelelor, într-un teatru care amintea emoțiile premierelor din secolul trecut. Cine știe, va fi fost cîndva pe aici studentul în drept Karl Marx.

Perdeaua grea de catifea s-a ridicat cu fișitul caracteristic, și pe scenă a apărut cunoscuta și atît de grăitoare cortină — tip pînză de sac — (mizerie? simplitate?), trasă într-o parte și alta de frînghii.

M-am așezat pe scaunul simplu de lemn, cu teama de ce se va petrece atît acolo, în fața mea, dar, mai ales, lîngă mine, în sală.

Numai tineret. Sute de studenți ai bătrînei universități a lui Marx. Băieți și fete cu obraji îmbujorați de gerul aspru de-afară. Sau, poate, de bucuria demnității regăsite. Priviri limpezi ca izvoarele din Harz.

Suvițele de păr cu reflexe de platină jucau pe frunți senine.

Și mă întrebam, cum vor primi acești tineri, cărora li s-au dăruit libertate și demnitate, episodul sinistru al libertății și demnității prăbușite în timpul celui de-al treilea Reich.

Cineva, un om matur ca și mine, cu o figură anticipat plictisită, mi-a șoptit pentru prima oară înainte de începerea spectacolului: „Ce rost mai are?... E depășit.”

Au existat pe vremuri estetizanți care au privit cu îngăduință disprețuitoare, *Teroarea și mizeria celui de-al III-lea Reich*, considerînd-o o piesă „inferioară”. Azi, aceiași sensibili, șocați de adevărurile ei, spuse direct, o apreciază ca „depășită”. De aceea, poate, s-au străduit unii, falsificînd viziunea lui Brecht, să o „interpreteze”. Nu de mult, undeva pe glob, *Povestitorul* apărea și dispărea în jocul luminilor, îmbrăcat într-un tricou negru, cu chipul palid — la modul

existentialist, cu privire halucinantă. Se perindau apoi figuri și tablouri de panoptic, într-o absurdă dezumanizare. Brecht, pe gustul snobilor, estetizanților, trebuia neapărat mînjit cu cele mai vulgare culori ale expresionismului.

În bătrîna sală de teatru a bătrînului oraș universitar din Turingia, s-au aprins luminile rampei. Lumini obișnuite de rampă, cu cele două clasice reflectoare încrucișate. Și în lumina dozată cu pricepere, a apărut *Povestitorul*. Patruzeci de ani, talie mijlocie, păr blond rar, ochi albaștri, limpezi și scrutați. O haină de stofă groasă, decolorată, cu mînele puțin cam scurte. Cămașa fără cravată. În mîna dreaptă, strînsă, o șapcă mică neagră, cu cozorocul de lac crăpat. Tipul proletarului german revoluționar. Vi-l amintiți pe Thälmann?

Omul a început să vorbească. Și a revenit de cîte ori i-o cerea textul. Pronunțînd simplu, cu imensă căldură omenească, mesajul simplu, limpede, uman, al lui Brecht.

Pînza de sac, cortina lui Brecht, s-a tras, lăsînd să se perinde seria de tablouri și, mai ales, galeria de figuri și caractere ale tragicului deceniu. Tablourile, uneori doar marcate printr-o mobilă, alteori colțuri complete de încăperi. Suficiente pentru a crea cadrul realist al întîmplărilor. Prin ele au trecut pe rînd figurile fiarelor, cu expresii bestiale, sau cu trăsături angelice. În fond, Eichmann, măcelarul de la Budapesta, putea rivaliza cu orice june-prim de la Hollywood. Iar colegul său, cu misiuni asemănătoare la Lwów, Oberländer — fost pînă nu de mult ministru la Bonn — nu era cu nimic mai puțin fotogenic.

Apoi, dramaticele personaje feminine. Desperarea aproape inexpressivă a mamelor și soțiilor, cărora fiii și soții le erau trimiși în scrie, și pentru care trebuiau să semneze de primire.

Monologul telefonic, zguduitor, al soției, care se pregătea să fugă de infern, și lașitatea soțului care accepta „sacrificiul” despărțirii necesar carierei. Procurorul care abdica, tot pentru carieră, care, care...

Apoi, s-a lăsat grea, cortina de catifea roșie — ca orice cortină de teatru — peste perdeaua din pînză de sac a lui Brecht.

Ce senzație extraordinară, să vezi materializat un mesaj atît de profund uman! Ce surpriză emoționantă, răspunsul dat de un public care ridică atîtea probleme — tineretul german —

e drept, cel din partea mea de patrie eliberată.

Cîtă gravitate în urmărirea ideilor grave expuse de Povestitor. Cît de emoționantă adeziune la acțiunea de demascare a criminalilor... Și apoi, rîsul acela plin și proaspăt, amestecat cu un nimicitor dispreț în momentele lor de ridicol și stupiditate.

Cînd ovațiile s-au potolit, vecinul meu de scaun mi-a șoptit din nou: „E totuși depășit...”

Numai cu o săptămînă în urmă, mă aflam într-o dimineață la Köln. Nu departe de minunata catedrală, cîțiva oameni din serviciul comunal frecau, sub ochii indifferenți ai trecătorilor, smoala unor zvastici mînjite pe zidurile sinagogii medievale.

Seara, l-am recunoscut pe generalul Speidel. Primea, împreună cu niște ofițeri americani, o sinistrală defilare. O coloană nesfîrșită de militari cu torțe în mîini. Ca atunci, în ianuarie 1933. Aceleași priviri crude, reflectate de flăcările tremurînde, jucînd sălbatic în ritmul pasului de gîscă... Fără voie, buzele trecătorilor murmurau inițialele de groază: SS-SA. Ca atunci. Numai că, acum, uniforma este pe jumătate americană. Ceaunul de fier din cap, mai mic, pantaloni golf și jambiere scurte, albe...

În seara următoare, la intrarea unui teatru din Düsseldorf, am văzut cum o fată cu părul lung, platinat, aruncat pe un umăr, a scuipat-o pe Marlene Dietrich, pentru că în 1933 l-a părăsit pe Hitler. În spatele ei, un grup de tineri, cu priviri obosite de alcool, rîn-

jeau sub privirile aprobatoare ale polițiștilor. Ca și atunci...

Dar a doua zi, tot la Düsseldorf, în partea de țară unde miniștri, magistrați, ofițeri sînt cei de atunci, i-am văzut pe oamenii de azi și de mîine. Pe adevărații fii ai patriei mele. În aula tribunalului am auzit glasul curajului. Ca atunci, la Leipzig, în 1934.

Dimineața, am văzut mii de mineri, la poalele uriașilor munți de cărbune nevîndut, așteptînd semnalul luptei pentru libertate și omenie.

Și la München, nu departe de sinistra berărie din care răsunau încă urlete de criminali beți, ca și atunci, am văzut o coloană nesfîrșită de oameni la casa de bilete a unui teatru. Pe afiș: *Teroarea și mizeria celui de-al III-lea Reich* de Bertolt Brecht.

Am avut convingerea că vîd o unitate de luptă a unei invincibile armate, la capătul căreia, afișul piesei lui Brecht căpăta simbol de drapel.

Aceleași coloane le-am revăzut apoi la Hamburg, în fața teatrului, unde se juca *Opera de trei parale*, cu un dirijor din Dresda. La Karlsruhe și la Bochum, unde Helene Weigel prezenta *Mama Curaș*.

Și este firesc ca aceleași coloane să le fi întîlnit în imensul fluviu uman demonstrînd, sub flămurile aprinse, pentru eliberarea tînărului antifascist Klaus.

Mii de perechi de ochi privind în zare, înspre răsărit, dincolo de poarta Brandenburgului, spre turla roșie a primăriei libertății.

Heinz Kurt Müller

Berlin, iulie 1960

TEATRUL ALGERIAN

Pentru cultura algeriană, teatrul este o manifestare artistică recentă. Din diferite cauze, printre care și interdicția coranică de a reprezenta ființe vii, n-au putut fi cultivate în Algeria nici artele plastice — pictura și sculptura statuară — nici teatrul.

Abia de la începutul veacului nostru încep să se semnaleze încercări de teatru algerian, în sensul clasic al termenului. Inițiatorii lui — îndeosebi intelectuali, studenți — descopereau în teatru un mijloc puternic de trezire a poporului la lupta împo-